

Ioanna Spissarevska (Sofia, Bulgarie)

LA «RELAZIONE DEL REGNO DI BULGARIA»
ANONYME DE LA BIBLIOTHÈQUE APOSTOLIQUE VATICANE
(*Codex Barberinianus latinus 5305*)

Lors de ses recherches dans les collections manuscrites de la Bibliothèque Apostolique Vaticane au cours des années 1933—1936 prof. Ivan Dujčev découvre une relation concernant le Royaume de Bulgarie dans les manuscrits latins du fonds Barberini. Connaissant parfaitement le rapport célèbre de l'archevêque de Sofia Petar Bogdan Bakšev, envoyé en 1640 à la Congrégation «De Propaganda fide» (déjà publié d'ailleurs par E. Fernendžin)¹ dont l'édition bulgare il est en train de préparer, Iv. Dujčev aperçoit tout de suite les ressemblances considérables entre maints passages des deux textes. Voilà pourquoi, en publiant sa traduction du rapport du prélat catholique, il mentionne expressément qu'une partie de ce rapport est incluse dans le *Codex Barberinianus latinus 5305* et occupe 7 folios, c'est-à-dire les ff. 1^r—7^v, mais n'oublie pas en même temps de signaler qu'il y a aussi des différences entre la «Visita della Bulgaria» de P. Bogdan et la «Relazione del Regno di Bulgaria», conservée dans le fonds Barberini².

Au cours de nos études prolongées des documents vaticans en vue de leur édition, nous avons eu la possibilité de travailler *de visu* avec la relation de la Bibliothèque Apostolique et de l'analyser attentivement. En la comparant avec le rapport de P. Bogdan de 1640, ainsi qu'avec d'autres relations et rapports sur les terres bulgares au XVIIe siècle, envoyés à la Propagande publiés et non-publiés, nous avons tiré la conclusion que la Relation Vaticane non seulement n'englobe pas une partie de la «Visita...» de l'archevêque de Sofia dans sa forme originale et sans changements, mais encore elle n'est pas un simple *compendium*, un exposé succinct de son rapport. Même dans les soi-disants *loci communes* — les passages communs ou bien proches du point de vue de l'information qu'ils contiennent, les deux manuscrits diffèrent considérablement l'un de l'autre par les particularités de leur langue, de leur style et

¹ Archivum Propagandae (plus loin AP) Scritture originali riferite nelle Congregazioni Generali (plus loin SOCG) vol. 219, f. 26^v—43^v. Cf. Fernendžin, E. *Acta Bulgariae ecclesiastica ab a. 1565 usque ad a. 1799*. — Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, 18. Zagrabiae. 1887, 68—95.

² Дуйчев, И. Описанието на България от 1640 г. на архиепископа Петър Богдан. — Архив за поселищни проучвания, 2, 1939, 174—210.

de leur structure. Dans la relation provenant du fonds Barberini il y a des fragments entiers qui manquent dans le rapport de P. Bogdan de 1640, mais qui nous offrent des données précieuses qui facilitent sa datation.

En même temps devant nous s'est posée la question de la paternité de la Relation Vaticane. Par suite de l'étude détaillée du texte, il s'est avéré évident qu'on ne peut pas soutenir catégoriquement l'opinion déjà formée que son auteur est l'archevêque de Sofia. Trop nombreuses sont les inexactitudes et les erreurs flagrantes qui portent sur des faits, inexactitudes et erreurs que le prélat bulgare avec son érudition et sa parfaite connaissance des réalités dans son pays natal n'aurait pas pu commettre.

Comme, malgré nos efforts, nous n'avons pas pu identifier l'écriture — très différente d'ailleurs des écritures déjà connues des représentants des catholiques bulgares — nous avons considéré comme la plus admissible l'hypothèse que l'auteur n'est pas bulgare, mais un étranger, employé à la Propagande.

A l'appui de cette conclusion, on peut avancer quelques arguments:

1) La «*Relazione del Regno di Bulgaria*» se trouve dans le fonds Barberini de la Bibliothèque Apostolique Vaticane. On sait que ce fonds-là contient des documents du Secrétariat d'Etat (*Segretaria di Stato*) de la Curie Romaine, liés au pontificat d'Urbain VIII — Maffeo Barberini (1623—1644) et surtout aux activités de ses neveux — les cardinaux Antonio Barberini le Jeune et le Vieux et Francesco Barberini³. C'est aux deux premiers - le préfet et le vice-préfet de la Congrégation⁴ et au troisième — un personnage influent dans les institutions papales, chargés de la nomination des prélats catholiques, y compris des Bulgares⁵, qu'a été adressée l'information concernant les résultats de la propagation du catholicisme dans les Balkans, respectivement dans les provinces bulgares.

2) C'est pour les besoins de la Congrégation — le centre d'organisation des activités missionnaires de vaste étendue, déployées par le Vatican — que l'auteur anonyme a rédigé la relation, en extrayant les données les plus précieuses et les plus intéressantes selon lui aussi bien du rapport de P. Bogdan de 1640, que des relations postérieures de l'archevêque de Sofia. De plus, notre auteur a fait un choix minutieux des renseignements renfermés dans d'autres rapports et lettres des catholiques bulgares et étrangers, chargés de missions dans les terres bulgares. Son but a été de présenter à ses supérieurs un exposé circonstancié des longues et détaillées descriptions de la Bulgarie en mettant à

³ Boyle, L. *A Survey of the Vatican Archives and of its Medieval Holdings*. Toronto, 1972, p. 74. Cf. Giblin, C. *Vatican Library: Mss Barberini Latini*. — *Archivium Hibernicum*, 18, 1955, 67—144. V. *La Biblioteca Apostolica Vaticana*. Città del Vaticano, 1970.

⁴ Cardinal Prefects of the Congregation. — *Inventory of the Historical Archives of the Congregation for the Evangelization of Peoples or „De Propaganda Fide“*. — *Studia Urbaniana*, 33, 1988, p. 110. Le cardinal Antonio Barberini le Jeune a été le préfet de la Propagande depuis 1632 jusqu'à 1671, en même temps le cardinal Antonio Barberini le Vieux a été son vice-préfet.

⁵ Au sujet du cardinal Francesco Barberini comme „*totius seraphici ordinis [S. Francisci] protector, corrector et gubernator*“ cf. Dujčev, Iv. *Il cattolicesimo in Bulgaria nel sec. XVII secondo i processi informativi sulla nomina dei vescovi cattolici*. — *Orientalia Christiana Analecta*, 111, Roma, 1937, p. 48. Il a été le personnage de la plus haute importance dans les procès informatifs de la nomination de l'évêque de Sofia I. Marinov (1624) et des archevêques d'Ochrida et de Martianople Fr. Soimirovich et P. Parchevich (1656) — v. *ibidem*, p. 75—85, 137—143, 143—150.

leur disposition une information exacte sur les communautés catholiques bulgares dans le style le plus concis et imagé possible.

3) Les frappantes inexactitudes et erreurs de fait commises par l'auteur parmi lesquelles la plus flagrante est l'identification erronée du premier évêque de Sofia Petar Salinate (1601—1623) qu'il confond avec l'archevêque P. Bogdan (1643—1674)⁶ — confusion impossible pour un catholique bulgare, contemporain de ce dernier — révèlent indubitablement non seulement son origine étrangère, mais aussi témoignent d'un détachement complet des problèmes du catholicisme bulgare, d'un manque évident de connaissances concernant les moments les plus importants de la vie religieuse du pays.

La datation de la Relation Vaticane a été posée devant nous certaines questions. Elles ont été décidées seulement après la lecture approfondie et minutieuse de la Relation et l'identification de ses sources premières. Leur précise détermination s'est avérée bien difficile, même dans maints cas impossible, parceque l'auteur a utilisé des lettres et des rapports restés jusqu'à présent inconnus.

Le point de repère principal de nos réflexions a été un passage de la «Relazione...», qui mentionne les prélats de Sofia — P. Bogdan, d'Ochrida — Francesco Soimirovich, de Martianople — Petar Parchevich et de Nikopol — Philippe Stanislavov. Plus loin dans l'exposition est fixée l'année de la nomination de ce dernier — 1648⁷. Ainsi, en nous fondant seulement sur ce passage, nous pourrions admettre comme *terminus post quem* la dernière année de nomination (1656) qui est notée — celle de l'élévation dans la dignité archiepiscopale de Fr. Soimirovich et P. Parchevich⁸. Mais cette datation serait prématurée sans l'établissement préalable de la paternité initiale des passages de la Relation ici publiée, qui manquent dans celle de P. Bogdan datant de 1640. En réalité, dans le *Cod. Barb. lat. 5305* nous avons trouvé une référence au rapport postérieur et bien connu de l'archevêque de Sofia de 1653. Mais tandis qu'en relatant l'histoire de Sofia P. Bogdan avance une citation de l'*abbate Fuliense* concernant les cinq villes de la Dacie Méditerranéenne: la résidence du métropolitain Sardica (Sofia), Pautalia (Kjustendil), Germe (probablement auprès de l'actuelle Sapareva Banja sur la rivière de German), Naissus (Niš) et Remesiana (non identifiée)⁹, dans la Relation Vaticane pour deux de ces villes — Pautalia et surtout Germe — sont donnés des renseignements très curieux que nous n'avons pas pu trouver dans aucun autre document, provenant des Archives de la Propagande. Mais nous avons trouvé l'identification de l'Eschi Stambol ou Prislavan (Preslav) avec Martianople (qui d'ailleurs manque dans le rapport de P. Bogdan de 1640) dans une lettre de 1647 de l'archevêque de Martianople Marco Bandini (1643—1654?)¹⁰. Une certaine partie des données sur Ochrida alléguées dans la Relation Vaticane a été découverte dans l'étude historique de l'archevêché d'Ochrida, faite par P.

⁶ Cod. Barb. lat. 5305, f. 6^v.

⁷ Ibidem, f. 1^r, 5^v.

⁸ Dujčev, Iv. Op. cit., p. 137 sq., 143 sq.

⁹ AP SOCG, vol. 220, f. 621^r—631^v. Cf. Fermendžin, E. Op. cit., p. 229.

¹⁰ AP SOCG, vol. 178, f. 188^r—188^v. Cf. Fermendžin, E. Op. cit., p. 180.

Bogdan en 1655¹¹, ainsi que dans le procès informatif sur la nomination de Fr. Soimirovich en 1656¹², tandis que le nombre des catholiques dans le diocèse ochridain — 15535 âmes — est annoncé dans un rapport de ce dernier daté beaucoup plus tard (1666) et encore non étié¹³. Mais comme dans le procès et dans le rapport mentionnés on trouve une référence formelle à la relation de l'archevêque de Durazzo (Drač)¹⁴ — dans le rapport de Fr. Soimirovich cette relation est même datée en 1641 — il est bien plus plausible d'admettre que notre auteur anonyme a utilisé leur source première et notamment la relation de l'archevêque de Durazzo Marco Scura (1640—1657) et non le rapport de Fr. Soimirovich.

Aussi, ayant des raisons sérieuses d'avoir des doutes — bien fondées selon nous — que le rapport de l'archevêque Soimirovich de 1666 soit la source de la Relation Vaticane, avons nous considéré comme logique d'admettre les renseignements mentionnés dans l'introduction (qui nous orientent vers l'an 1656) comme l'incontestable *terminus post quem* de la «Relazione del Regno di Bulgaria».

Faute d'autres données qui pourraient nous orienter vers certains points de repère au sujet la date finale de la rédaction de la Relation ici publiée, il était naturel de fixer l'an 1674 comme son *terminus ante quem*. C'est l'année de la mort de P. Bogdan, P. Parchevich et Ph. Stanislavov, les représentants des catholiques bulgares dont l'auteur anonyme parle au présent.

Quoique la «Relation du Royaume de Bulgarie», puisée au *Codex Barberinianus latinus 5305* ne soit pas le fruit d'observations personnelles et de connaissances directes de la conjoncture dans les provinces bulgares, en décrivant dans un style vif et imagé leur fécondité, leur beauté et leurs richesses naturelles, elle met à notre disposition une information nouvelle et intéressante sur les communautés catholiques bulgares, sur leur quantité numérique et leur mode de vie au cours des années 60—80 du XVIIe siècle.

Comme on peut le déduire des fac-similés ci-joints, le déchiffrement et la traduction du texte de la «Relazione...» — sans doute difficile du point de vue paléographique et linguistique — posent des exigences nombreuses lors de la première édition. Dans le texte original déchiffré, ainsi que dans sa traduction, sont strictement observées toutes les particularités orthographiques, grammaticales et stylistiques typiques pour la date et le lieu de la rédaction de la «Relazione...» comme pour son auteur. Dans la traduction bulgare les toponymes et les noms propres sont donnés sous la forme utilisée dans le texte italien. Les inexactitudes et les erreurs flagrantes sont accompagnées de [sic] ou

¹¹ Fermeždžin, E. Izprave god. 1579—1671, tičuće se Crne gore i stare Srbije. — Starine, 25, 1892, 191—192; cf. Дуйчев, И. Два исторически опита на архиепископ П. Богдан Бакшев. — Родина, I, 1939, № 3, 162—163; Cf. Димитров, Б. Една история на Охрид от 1655 г. — Старобългаристика, 1981, № 3, 117—120.

¹² Дуйчев, Ив. Op. cit., p. 139.

¹³ AP Scritture riferite nei Congressi — SC, vol. I, f. 17^r—25^v. Cf. Spissarevska, I. Documenti sulla storia delle terre bulgare sotto il dominio ottomano conservati nell'Archivio Storico della S. C. „De Propaganda Fide“. — Relazioni storiche e culturali fra l'Italia e la Bulgaria. Napoli, 1982, p. 78, 85.

¹⁴ Дуйчев, Ив. Op. cit., p. 139, AP SC, vol. I, f. 17^r.

de [!]. En cas de nécessité, dans la traduction sont ajoutés des mots et des expressions, mis entre parenthèses [] qui précisent, expliquent et interprètent le texte original.

Cod. Barb. lat. 5305

f. 1^r RELAZIONE DEL REGNO DI BULGARIA

Il Regno di Bulgaria è quello, che anticamente si chiamava parte della Misia Superiore et tutta l'Inferiore Misia da Tramontana dal Danubio uien diuiso dalla Moldaui e Valachia, da Occidente tiene li suoi confini con la Seruia, cioe Misia Superiore diuisa dal Fiume Morauo e da mezo giorno con la Macedonia, e Grecia, da Oriente con una parte del Ponte Eusino, e dall'altra col Fiume Tulcia, quale discende dal Monte Hemo, che presso la Città d'Andrinopoli si unisce col fiume Meriza [sic] detto in lingua Bulgara Rilla [!] nascendo nelli Monti Rodopei.

Questo Regno è molto grande habitato da Turchi, Bulgari scismatici, Greci, Armeni et Hebrei, fra quali per quanto si è possuto uedere per la Visita fatta uiue grandissimo numero de Cat[oli]ci.

Consiste in grandissime e fruttifere pianure, altissimi Monti, ameni Colli, Verdeg[ian]ti selue e densi boschi, bagnato da diuersi fiumi abbondanti de diuerse sorte di ottimi pesci, irrigato da dilittose Fontane, fruttifero di grano, Ottimo Vino e altre sorte de Vittuaglie con bonissimi Frutti et odoriferi pascoli, copioso di pecore, Castrati, Vacche, Boui, Bufale, et esquisiti Caualli. Iui anco si troua gran quantità de Miniere d'Oro, Argento, acciaio, Rame, ferro, e Piombo, final[me]nte si questo Regno fusse posseduto da [sic] dal suo antico Re Cat[oli]co sarebbe de primi d'Europa.

Il dominio temporale fù occupato dal gran Sig[no]re dal quale hoggi uengono deputati tutti gl'Officiali conform[è] l'uso Turcico, benchè si permetta liberam[en]te il uiuere ad'ogn'uno nella sua legge.

Il gouerno spirituale per quanto si è possuto è stato commesso à diuersi Prelati Cat[oli]ci de ritò latino da questa S. Sede Ap[osto]lica, anticamente uiueuano li Cat[oli]ci sotto la Cura del Vescouo di Sofia. Hoggi à Mon[signo]r Arciu[escou]o di Sardica fra Pietro deodato min[ore] oss[eruà]nte, essendo questa Città destrutta e con le sue ruine edificata Sofia dall'Imp[erato]re, e così uien chiamato Arciu[escou]o di Sardica Sofia nuncupata dà una parte, dall'altra uien gouernata da Mon[signo]r Arciu[escou]o d'Ocrida primatiale in d[et]to Regno fr[ate] Franc[es]co da chiprouaz già Vescouo de Prisna [sic] minorita in Seruia, l'altra parte uerso il Ponte Eusino uien gouernata da Mon[signo]r Pietro parceuiche [sic] Bulgaro Arciu[escou]o di Marcianopoli e final[me]nte per la Nazione Paolianista fù prouista la chiesa de Nicopoli nel Danubio della persona de Mon[signo]r Filippo [sic] stanislao simil[me]nte Bulgaro, e questa è la p[rim]a uolta detta chiesa fusse prouista dopo l'occupat[i]o[n]e del Regno.

Regione del Regno di Bulgaria

Regno di Bulgaria è quello che anticamente si chiamava parte della Misia superiore
 e tutta l'infiorata Misia da tramontana dal Danubio viene diviso dalla Misia
 e Valonia da Occidente tiene li suoi confini con la Serbia cioè Misia Super
 divisa dal fiume Morava e da molto giovane con la Macedonia e Grecia, da
 Oriente con una parte del Ponte Euxino e dall'altro col fiume Tichio quale
 discende dal Monte Hemo che presso la Città di Andrinopoli si unisce col fiume
 Meriza detto in lingua Bulgarica. Nella nascita della Città di Andrinopoli
 questo Regno è molto grande habitato da Turchi Bulgari scismatici Greci Armeni
 e Hebrei fra gli altri per quanto si è potuto vedere per la Variata fatta un gran
 numero de Car.
 Considera in grandi e fruttifera pianura, alcuni monti, e in tutti Verdigi selva
 e denari boschi bagnato da diversi fiumi e abitato da diversi sorte di oroni pesci
 irrigato da di diverse fontane, fruttifero di grano, orzo, vino e altre sorte de
 frughe con bastanti pesci et altre comodità. La Città di Andrinopoli, Vasilika
 Bova, Bulgaria et esquisite Cavalieri. In tutto il Regno si trova gran quantità de
 d'oro, argento, acciaio, stama, ferro et timbo finalmente il detto Regno fu occupato da
 dal suo antico Re Carlo I. re della de prim. d'Europa
 Il dominio temporale fu occupato dal gran Re del quale oggi vengono deparati
 gli Officiali con l'uso turco benchè si permette li exami il numero di ogni uno
 nella sua legge
 Il governo spirituale per più che possato è dato concesso ad un Re Carlo I. de misia
 de quada. / de Aplica. concessione. numerano li Car. sono la Città del Vesico di
 Sofia, Hago, a Most, Arca di Sardia, fra l'altro de dato non ott. essendo questa Città
 de donna con la sua chiesa edificata la fide dell'Imper. e con esso chiamato Re di
 di Sardia. La fide occupata da una parte, dall'altra vien governata da mon.
 Arca di Sardia, primario in detto Regno. / de Schipronat, già Vesico de Poma
 monote in Serbia. La Città parca verso il Ponte Euxino vien governata da mon.
 detto parca de Bulgaria Arca di Marcianopoli, e finalmente per la Statione Paos
 liandra fu provata la chiesa de Nicopoli nel Danubio della persona di Mon.
 Felipe diantio primario Bulgari e quada è la parca de donna vien
 provata dopo l'occupare del Regno.

f. 1^v // La Città di Sofia senza mura con titolo Arciu[escou]le posta in una belliss[i]ma e vasta campagna presso le colline fra li due Monti, cioè da Sett[entrio]ne il Monte Hemo, ò come altri dicono catena mundi, quale diuide la Misia dalla Tracia, hoggi detta Bulgaria; da Mezogiorno il Monte Rodopeo, per mezo detta Città passa un Torrente, e q[ua]t[ro] Miglia lontano dal[la] parte d'Oriente è il gran Fiume Ischar quale discende dalle Fonti d'Orfeo, e passando presso Sardica per il Monte Hemo, entra nel Danubio uicino la Città de Nicopoli.

Questa Città è assai Mercantile per essere nella strada per andar in Constant[inop]oli doue concorreno diuerse Merci d'Italia, Polonia, Moldauija, Valachia, d'Oriente e Ponente. Iui risedeno diuersi ufficiali del gran Sig[no]re, cioè il Cadi grande, chiamato Mula, come uno Arciu[escou]lo, e l'altro detto Mufti, cioè Interprete della legge. Si alcuno Giudice no[n] potesse per sorte decidere qualche causa, deue ricorrere da lui, quale piglia per suo decreto 20 ò 30 baiocchi, no[n] possendo riconoscere q[uest]o Giud[ic]e altro che negocij della loro legge. Iui anco habita il Belerbeg di Tutta l'Europa, hauendo sotto il suo comando 22 Sangiacchati.

Nella Città è la Chiesa della Purificat[i]o[n]e della B[eatiss]ima Vergine de Mercanti Ragusei alle spese de quali uiue il Cappellano, essendo 50 ani[m]e di comunione e circa 25 millia Bulgari Scismatici; l'Arciu[escou]lo di questa Natione è sempre Greco; nella loro chiesa Cathed[ra]le dico[no] esserui un Corpo d'un Rè Santo, ma non lasciano uedere altro che la mana [sic], si crede sia balzamata e questo Prelato haura sotto la sua Cura 1500 chiese con suoi Parochi eccetto li Monasterij, e chiese che non hanno Parochi, conserua simil[me]nte nella sua giurisdit[i]o[n]e 15 mila ani[m]e de Scismatici. Il Domo fù anco sotto ti[tu]lo di S[an]ta Sofia m[ol]to bello hora Moschea. Iui anco habitano Armeni fra loro deuisi [sic], e saran [sic] 200 case con loro chiese, e l'una parte tiene per heretica l'altra. Le case de Turchi saran 8 mila con loro Moschee al num[er]o de 15 politamente fabricate e tenute: Per commodita de Passagieri iui si trouano buone e sicure Commodita.

Tutta la Città gode l'uso di buon acqua condotta dalle Vicine Montagne par[tico]l[arme]nte dell'acqua calda ottima per li bagni, le piazze sono molto belle e copiose di tutte cose necessarie al Vitto particul[arme]nte Mercantili de belliss[i]mi, e di diuerse sorte de fornimenti da Caualli.

Iui appresso si uede una chiesa sita in uno belliss[i]mo luoco doue era l'antica, e nobile Città di Sardica Metropoli in Bulgaria, e fù congregato Il Concilio Sardicense, in lingua Turcica detta Triadizza per la causa di S. Athanasio, essendo stata destrutta con le sue ruine fù edifi[cata] la Città di Sofia da Giustiniano Imperatore.

f. 2^r // Filippopoli Città senza Mura sita sopra una Collina presso il fiume Marizza che discende [sic] dalle med[esi]me Fontane d'Orfeo iui saran case de Turchi Bulgari scismatici e Greci circa 6 m[ila] e de Cat[oli]ci due senza chiesa. Questi per sentir messa sono necessitati andare in una chiesa de Paolianisti, essendoui d'essi una Villa benche poueri iui uicino.

Ruhcich [sic] Città sita nelle colline senza Mura alla ripa del Danubio con un castello cinto di Muraglia, e prouisto d'artig[lie]rie benche piccolo. Iui dapresso sono cinque Terre in mezo de quali ui n'è una più alta dell'altre custodite di notte, e giorno da buona guardia per essere nelli Confini de Valachia.

Il paese è piano fertiliss[im]o di grano et Ottimo Vino Abbondante d'ogni sorte d'an[ima]lli. Il Popolo uiene prouisto di buon pesce del fiume Danubio con diuerse sorte de frutti. L'ani[m]e de Cat[tol]ici sono 22 di Com[unio]ne di Nazione Ragusea, e molti Bulgari fra loro fatti Cat[tol]ici con occas[i]o[n]e di seruire quei Mercanti, per non esserui chiesa si celebra in Casa priuata con gran paura.

Questa Città è habitata da 300 Case de Turchi q[ua]lli hanno X Moschee molto belle edificate, essendo fra questi persone di gran stima: Case de Bulgari scismatici 200 con due loro chiese, case d'Armeni fatte sotto terra 200, questi sono Mercanti tutti senza Sinagoga [!].

All'Incontro nell'Isola del med[esi]mo Danubio ui è un Castello nominato Giurgeuoli [sic] molto forte prouisto d'artig[lier]ie et altre cose necess[ari]e. In Terra ferma da quella parte del Danubio ui è una Terra grande doue sono circa 1000 Case de Turchi, 2 m[ila] de Valachi, questa Terra e Castello anticam[en]te fù donata da un Principe di Valachia al gran Sig[no]re per uiuere in pace.

Tra questi due Castelli è la scala del Danubio e si paga il datio m[ol]to grande perle [sic] robbe Ecc[lesiast]iche, che perciò è necess[ari]o nasconderle tra le Mercantie: In tempo di guerra fra questi due Castelli, e Terre si fabrica un ponte di legno, essendoui li Vascelli pertale [sic] fine esposti di Continuo, li Datieri sono Hebrei molto Tiranni che perciò è meglio trattare con Turchi, essendo q[ue]lli Inimici de Cat[tol]ici.

Harasgrad [sic] Città senza Mura posta in una Belliss[im]a pianura fra Colline abbondante di grano con gran quantità de Vigne per le colline con diuerse Ville, il territorio de quali produce molto aglio e cepolle, et iui si uede
f. 2^v gran num[er]o d'an[ima]lli, non ui è // chiesa, e capitando qualche Prete si celebra priuatam[en]te, lui sono X ani[m]e di com[unio]ne cat[tol]ici di Nazione Ragusea.

La [sic] Case de Bulgari scism[at]ici sono 150 con due loro chiese di legno. Vn miglio lontano è una Villa de Bulgari scismatici che saran case 1700, de Turchi case 1600 co[n] loro Moschee fabricate de pietra bianca, case d'Armeni 70 senza chiesa, e sono tutti artigiani.

Prouato Città senza Mura posta fra Colli con sua fortezza in cima uerso Oriente fabricata sopra un Viuo sasso, l'Ingresso è molto difficile, essendo luoco scosceso con ponte à leuatore, benche picco[lo] è molto forte, li sua Turroni sono diparieti [?] conf[orm]e le punte del sasso, prouista delle cose necess[ari]e, uerso mezo giorno la Campagna è grand[iss]ima, e delitiosa.

La chiesa era di legno, essendo stata fatta de pietre da Turchi fù mandata à t[er]ra con gran cordog[lio] de Mercanti Ragusei dell'anno 1639. di p[rese]nte è fatto il luoco un Giardino, lui sono ani[m]e Cat[tol]iche 69 quali capitandoui sacerdote senteno Messa priuatam[en]te.

La p[redet]ta Città è habitata da 2 m[ila] Case de Turchi con loro Moschee al num[er]o di sei belliss[im]e, e grandi fabricate de pietra, e coperte di piombo: Case de scismatici 200 con una chiesa, Verso il Danubio la Campagna è grande, e fertile, abbond[an]te di pesce per esserui uicino due fertiliss[im]i laghi descend[en]do l'acqua dalle Montagne, e poi fanno un grosso fiume detto Deuina nel quale sono 25 Molina, e ciasched'uno d'essi ualerà 5 m[ila] ò 6

m[ila] scudi possedute da Turchi entrando poi con il suo corso presso la Varna nel Mar negro doue è la scala grande per detto Mare.

Suman Città senza Mura posta nella falda della Montagna dalla parte d'Oriente è habitata da Case de Turchi 4 m[ila]. Iui sono de Cat[tolici] Ragusei e Bulgari fatti Cat[tolici] ani[m]e 27 con loro chiesa, do[ue] si conseruano le robbe necess[arie] alla celebrat[i]on[e] della S[an]ta Messa per quando uenisse qualche Prete.

Dalla parte di Tramontana di d[ett]a Città si troua un Romitaggio scolpito nel uiuo sasso con [fette]re slaue e Seruiane con figure destrutte da Turchi.

Dalla parte d'Oriente sono belliss[im]e pianure con sue amene colline irrigate da limpidi e freschi roscelli d'acqua, fertile di grano, Vino, frutti, e abbon[dan]te de diuerse sorte d'ani[m]alli, facendosi professione d'horti con gran q[ua]ntità d'agli, e cepelle [sic].

La Vecchia Costantinopoli è situata cinque miglia distante dalla p[redet]ta uerso mezo giorno in lingua Turca uien chiamata Eschistambol, et in lingua slaua: Prislauan: cioè Città gloriosissima in lingua latina Marcianopolis con ti[olo] Arciu[escou]ile, edificata con belliss[im]e pietre quadre, hora destrutta, e giornal[mente] da Turchi uiene difatta per fabricare altre loro case: Essendo stata anticam[en]te questa Arciu[escou]ile// f. 3^a Arciu[escou]ile [sic] e Metrop[olita]na, hoggi l'Vladica, cioè Arciu[escou]ile scism[ati]co risede in una Villa iui uicino nel Mon[aste]rio doue si uedeno [fette]re Cerilliane [sic], quali per esserne state guaste non si possono bene leggere: Viene habitata da 300 case de scismatici con loro chiesa di legno, case de Turchi 1000 con sette loro Moschee grandi, oltre le piccole: 40 case d'Armeni quali per chiesa si serueno d'una casa.

La Real Città di Trinouo murata con ti[olo] Ar[ci]u[escou]ile è sita fra le due Montagne presso Monte Hemo (in margine: fù ultima Residenza del [Re] de Bulgaria dopo fù occupata dal Turco la Città d'Ocria) benche le sue Torri siano parte cascade il suo sito è fortiss[im]o fatto dalla Natura uenendo circondata dal Fiume Jicar [sic], quale girando fà tre Isole, sopra de quali sono edificate tre Città, l'una lontana dall'altra, che però si chiama Tirnouo, ò come altri dicono Tarnouo, le due sono rouinate, bensì quella di mezo è quasi destrutta d'intorno, e per entrarui è necess[ari]o andar per una strada di sasso uiuo grande q[ua]nto possono passar due Carri, essendoui dall'altra parte un gran precipizio, arriuando alla prima porta il sasso si deuide [sic], e bisogna passar un ponte à leuatore. Nella prima, 2da e 3^a porta ui sono le Torri quasi destrutte, dentro si uede una Moschea. Il Palazzo Reale, e la Rocca sono m[ol]to forte [sic] de quali hoggi si uede buona conapertura [sic]. Il Domo era nel più eminente luoco della Città scorgendosi la meta d'un'altissimo Campanile, nelle Muraglia grosse pietre, e fine benche alla rouersa poste da Turchi, sono intagliate diuerse Effigie d'Imperatori con diuerse pitture antiche.

Dentro questa Città sono pochi Turchi habitando tutti nella riuu del fiume, colline, e Vallette con altre nationi mischiati; Iui è la chiesa nel cui altar Mag[gi]ore è un quadro dell'Assunta donato dal S[igno]r Card[ina]l Bantrino l'anno 1625 e si uedeno hoggi le sue arme con due altri altari nelli quali non si celebra, posta in luoco eminente e si uede la metà della Città con Cimiterio p[er] le sepolture de Fedeli e due stanze per il Paroco, quale ministra li

S[antissimi]mi Sacram[en]ti a 24 ani[m]e Cat[olich]e di Com[unio]ne di Nazione Ragusea.

Essendo stata questa Citta Reale molto ciuile p[er] la continua habitat[i]on[e] de Rè si è conseruata però più dell'altre farà ani[m]e de Bulgari scismatici X m[ila] quali hanno anco la lingua greca doue li Greci hanno un Mon[aste]rio de med[esi]mi chiamato Metropolia, cioè residenza dell'Arciu[escou]o detto Tetrarcha essendo l'altre chiese fatte Moschee: Sopra la Montagna è una Villa habitata da 100 Case de Bulgari scismatici, e de Turchi 2 m[ila] Case molto docili e trattabili.

f. 3^v Questo Arciu[escou]o nella sua diocese fuor delli Mon[aste]rij haurà 2 m[ila] Parochie, e molte Ville che // non hanno Parochi, e tiene anco in amministrat[i]on[e] altri Vescouati. Il Territorio è m[ol]to abbond[an]te di grano et altre Vittouaglie par[tico]ll[arme]nte de Vino per la gran q[ua]ntità de Vigni ui sono, e di grand[issi]mo num[er]o di Bestiame d'ogni sorte; Iui anco si fà gran q[ua]ntità di seta; Il pesce uien dal Danubio, essendo una giornata lontano, producendo Il fiume pesce piccolo.

Chiprouaz Terra grande posta nella falda del Monte Hemo in una amena Vallata circondata da alti, e spatiosi Monti uestiti de verdegianti selue, e densi Boschi ornate d'odorifere herbe e canciati fiori irrigata da limpidi ruscelli con diuerse sorte d'an[ima]li seluaggi, arrecchi[ta] de Miniere d'Oro, Argento, Rame, Piombo, Acciaio, Ferro, benche di p[rese]nte no[n] si caua altro che Acciaio, e Ferro, per no[n] trouarsi tanta copia d'Oro et Argento è stato prohibito per fuggir le spese, poiche il Gran Sig[no]re pigliaua la decima et hora li Fittuarij pagano solam[en]te sei some di danaro l'anno al Gran Sig[no]re; Iui erano 12 Case doue si purgaua l'oro et Argento di p[rese]nte sono q[ue]lle dell'acciaio e ferro tantum, e p[er] essendo poca acqua ui trouano da 60 Molini.

Il Monte Hemo benche altiss[im]o nella somità è piano con belliss[im]i pascoli e dolci acque p[er] l'animali doue si retirano l'estate per fuggire il calor delle pianure.

Anticam[en]te questa Terra de Chiprouaz era Città situata sopra del Monte iui dapresso doue hoggi manifestam[en]te si uedeno le Muraglia.

Essendo questo paese cinto da Monti no[n] si può entrare per altra strada che p[er] una parte, non molto largha, passandoui bensì li Carri quali dalle Ville conducono il grano, et altro necessario al Viuere; è abbond[an]te de Vino e fieno: Il pesce uiene dal Danubio p[er] esser 30 miglia lontano producendo anco il fiume che iui uicino diuerse sorte di pesce e Trotte.

Iui è Il Monasterio de fr[at]i Min[ori] oss[er]uanti di S. Fran[ces]co con sua chiesa sacrestia choro e Cimiterio sito in una Collina fra due Fiumi sotto l'inuocat[i]on[e] della B[eat]issima Vergine officiata alla Romana doue risedeno 30 p[er]sone, Iui è la solita residenza del l'Arciu[escou]o di Sardica Sofia nuncupata per no[n] hauer chiesa Cathed[ra]le, ne casa par[tico]llare, e uiue come fr[at]e. Volendo essercitar li Pontificali uiene assestito da med[esi]mi fr[at]i, Iui anco si conserua decentem[en]te il S[antissim]o Sacram[en]to con lampada accesa p[er] li Fedeli.

Nel detto Con[uen]to si conserua un'habit[i]on[e] p[er] forastieri par[tico]ll[arme]nte p[er] Turchi quali non solo uogliono ma[n]g[ia]r[e] e bere, ma siano anco ben gouernati li Caualli: Iui è la Scuola per li Putti, Il Giardino è grande diuiso dal Fiume, che apporta gran giouam[en]to al Viuere de fr[at]i,

benche possedano Vigni, Prati, e Molini, quali ben spesso no[n] bastano per corrispondere alle Vanie che loro si fanno dà Turchi.

f. 4^r // Iui sono ani[m]e de Cat[oli]ci circa 1660 di Com[unio]ne m[ol]to deuote, e Putti 480 di Nazione Bulgara à quali ueng[o]no aministrati li S[antissimi] Sacram[en]ti da Med[esi]mi Fr[at]i, essendo questa Chiesa Parochiale.

Quiui habita il Vicario dell'Arciu[escou]o di Sofia Scismatico, q[ua]lle hà Cura di 400 Case de Scismatici con loro chiesa, e loro Monasterio solita sua residenza.

Iui med[esi]mo è una sola casa de Turchi, nella quale habita il Gou[ernato]re del Paese et hà cura di 12 Ville grandi, questo ogn'anno si suol mutare; Il no[n] esser altre Case de Turchi se tiene per traditione sia per Miracolo, essendone Protett[or]e la B[eatissi]ma Vergine, e se alcuni ui sono Venuti pian piano sono partiti.

Nelle Mura del Cimiterio ui è un sasso grande nel q[ua]lle si uede scolpita l'effigie della Dea Diana, e di sotto queste l[ette]re latine: Dianae Inuictae Apollo Diomedis uotum soluit, e più sotto due LL.

La Terra de Copilouaz sita nella Falda del Monte Hemo lontana da Chiprouaz 20 miglia è habitata da Albanesi anticam[en]te uenuti d'Albania, benche hoggi possedano la lingua slaua, quali saran ani[m]e di Com[unio]ne 1200 e putti 260, molte deuote, et attendeno alle Mercantie, a quali sono aministrati li S[antissimi] Sacram[en]ti da med[esi]mi fr[at]i. In mezo di detta Terra è il Mon[aste]rio di detti fr[at]i sotto l'inuocat[i]on[e] di S. Pietro con sua chiesa fatta à uolta poco distante dal Con[uen]to. Il Cimiterio è fuora dell'habitato. Non si conserue il S[antissimo] Sacram[en]to, nè ui è fonte battismale, ui dimorano q[ua]t[ro] Sacerdoti co[n] chirici e Laici.

Quiui no[n] sono Turchi, ne scismatici eccetto tre Case di Renegati. Questo Monasterio possede Vigne e Prati. Iui dapresso è vna Villa de Bulgari scismatici co[n] tre case de Cat[oli]ci e questi per sentir Messa uanno à Copilouaz. Il Territorio è abbond[an]te di tutte cose necess[arie] al Viuere: la Villa uien chiamata Glauanouaz.

Selisna [sic] T[er]ra posta un miglio e mezo lontano da Chiprouaz presso il med[esi]mo fiume, quiui è Il Mon[aste]rio sotto ti[tol]o di S. Antonio Abbate de Med[esi]mi fr[at]i con sua chiesa sacrestia e giardino attorno. Nella Collina habitata da Cat[oli]ci sono ani[m]e di Com[unio]ne 360 e putti 80 di Nazione Bulgara, et attendeno alle Mercantie p[er] la Valachia, quiui anco habitano case de scismatici 200 e 4 de Turchi.

f. 4^v Clisura t[er]ra poco più lontana dalla p[redet]ta nel med[esi]mo fiume uicino alle selue, e Boscho, la campag[na] è m[ol]to abbond[an]te di buon Vino, e frutti. Iui è la chiesa Parochiale sotto ti[tol]o di S. Michele seruita da un Prete secolare paesano co[n] sua habitatione. Il Popolo Cat[oli]co farà ani[m]e // Cat[oli]che di Com[unio]ne 160 e putti 43, de Scismatici 20 q[ua]li p[er] sentir Messa il giorno festiuo nel Mon[aste]rio sito nel Boscho iui uicino m[ol]to ricco d'an[im]ali e Vigne, si tiene per traditione fusse stato edificato sono 700 anni, tutt[av]uia uanno cercando la Carità per le Ville disperse per q[ue]lle Valli: Non ui sono Turchi per andare in detta Villa ui è un solo passo stretto, quanto può passare vn Carro anzi quando occorre qualche scorreria quei delle Ville del piano si ritirano in d[et]ta terra con loro haue[re] e serano il passo, essendo solito patir spesso simili trauagli da Tartari.

Li Popoli Paolianisti uogliono alcuni che essendo discacciati alcuni Heretici d'Italia passando per Frioli prendeno luoco in Bosna e doue si retirorno in tempo del Rè Tuartho [sic], che sarà circa 400 anni: li Vecce[hi] dicono la lor fede essere in Roma, donde hanno hoggi recuperato il uero lume perso: Ma gran merauiglia apporta [?] tanta poca gente per tanti anni conseruarsi tra sì grandiss[i]mo [numero] de Scismatici nelle loro errori, questa Conuersione soccesse in tempo della fel[ice] mem[oria] di Pa[olo] quinto uedendosi hoggi li param[en]ti iui mandati co[n] sue arme per opera di Mon[signo]r fr[at]re Pietro Salina[te] et aiuto de med[esi]mi fr[at]ri min[ori] oss[eruan]ti della Custodia di Bulgaria. Hoggi sono tenuti di Nati[one] slaua ò Bulgara no[n] hauendo altra loquela.

Il loro Battesimo soleuano fare tanto nel giorno dell'Epifania, cioe andando il Popolo in chie[sa] il loro Prete pigliaua una candela toccando ciasched[un]o in q[ua]t[ro] parti della testa e que[sto] chiamauano il Battesimo della fiamma di S[an] Gio[uanni] Batt[ist]a, no[n] hauendo altri sacram[en]ti. A quell[o] che sapeua leggere il Popolo, ò li più Vecchi dauano un bastone nelle Mani, e cosi ueniua dichiarato loro Prete, questo haueua Cura di far li Matrimonij in questo modo: ligando le mani delli sposi diceua certe parole à mente e benedicendoli li bicchieri beuaua con essi loro, dice[ua] certe orationi; quello che no[n] sapeua fare queste Ceremonie, era tenuto per Ignorante. Fra loro no[n] erano altri libri, che gl'Euangeli, Ep[isto]le di S[an] Paolo, gl'atti degl'Apostoli et un libro Apocalipsis. Osseruauano li digiuni la quadrag[esi]ma, Venerdì e 15 giorni prima della festa dell'Assunta, le Domeniche e certe feste mobili, et altre particolari, cioè di S[anta] Barbara, S[an] Sabba Abbate etc. abbracciauano la Croce. Nelle loro chiese abborriano l'Imagine de Santi e ui teneua[no] le tauole, doue Mangiauano.

- f. 5^r // Marnopolsi Villa sita in una pianura presso la Collina, non molto lontano da tarnouo iui è la chiesa dedicata alla S[antissi]ma Trinità scoperta senza figura con una tauola in mezo per Magnare [sic] conf[orm]e l'uso de Paolianisti, iui hoggi sono 860 persone e più battezzate sotto la Cura d'un Fr[at]re min[ore] oss[eruan]te paesano, quale per tal causa dall'Vladica d'ord[i]ne del gran Sig[no]re Car[cera]to assieme con X persone del p[refa]to Popolo e dopoi per opera de Mercanti Ragusei furno liberati co[n] donatiuo di 30 reali da 8; Iui sono 20 Case de Turchi, Il Territorio è fertile di grano, Vino e diuerse sorte d'animali.

Luxani Superiore Villa sita presso il fiume Osam alla falda del Monte il cui territorio no[n] è molto fertile, bensi ui è grand[issi]ma quantità d'ani[m]ali: Nel p[refa]to Monte è una Cauerna fatta dalla Natura, tanto grande, che ui capirebbero delle Migliaia delle persone, Iui si troua un'acqua freschiss[i]ma e fà un riuolo che pare christallo, sopra la detta Cauerna nascono diuersi, e belliss[i]mi fiori, quali trasportati in altro terreno, non sono di q[ue]lla bellezza, e soauità.

Per no[n] esserui chiesa si celebra priuatam[en]te; Iui sono ani[m]e cat[tolich]e di Com[unio]ne circa 400 e putti 83 Paolianisti, fra quali sono restate 12 Case de Scismatici. questa Villa era gl'anni adietro uicino alla strada reale presso il fiume, ma per no[n] possere più tollerare li trauagli de Turchi passag[gi]eri si retirò questo Popolo ad habitare in detto Monte, doue si

trouano solam[en]te hoggi due Case de Turchi, che hanno Cura degl'Animali habitando li loro P[adro]ni nella Città di Louaz.

Luxani Inferiore Villa è posta nella ripa del Med[esim]o fiume in una belliss[i]ma, et abbon[an]te pianura di grano a Animali senza Vino per occas[i]on[e] delle scorrerie; Il Popolo m[ol]to tempo è stato fuggitiuo, e la terra restò deserta, hora è ritornato ad Habitare, chiesa no[n] è, ma il sito da fabricarla e perciò è necess[ari]o ottenere la licenza per mezo del danaro dal gran Sig[no]re; farà an[im]e di Com[munio]n[e] de med[esi]mi Paolianisti Cat[olici] 226, case de Turchi con loro Moschee di legno 25 uicino alli n[ost]ri.

Barnosauo Villa è posta dall'altra parte del p[redet]to Fiume d'incontro alla p[redet]ta senza chiesa ui sono an[im]e di Com[unio]ne Cat[olich]e 74 e putti 23.

Petilkladensi [sic] Villa è posta in una Vallata in piano presso la strada publica che perciò quel Popolo patisce passando li Turchi perche uogliono mangiare à spese di q[ue]llo senza pagam[en]to. Il paese è fertiliss[i]mo di grano, Vino et diuerse sorte d'an[im]ali, si patisce di legno per esser molto lontano dal Bosco: La chiesa è fatta de pietre da Mon[signo]r fr[at]re Pietro hora Arciu[escou]o di Soffia anno 1609 all'hora Vesc[ou]o [!] dedicata à S[anti] Ap[osto]li Pietro a Paolo con due altari prouisti de param[en]ti dalla Fel[ice] mem[oria] di Paolo quinto farà anime di // comunione de Paolianisti Cat[olici] 705 con loro Paroco; Case de Turchi num[er]o 2.

Tarniciuza Villa è posta alla ripa del med[esi]mo fiume fra due colline, il paese è fertiliss[i]mo di tutte Cose necess[ari]e, Iui era la chiesa dedicata all'Ascens[i]on[e] di N[ostro] S[ignore], fara an[im]e di Com[unio]ne 170 e putti 30.

Brestouez Villa è posta alla ripa del d[ett]o fiume no[n] hà chiesa, farà an[im]e Cat[olich]e 134 e putti 36. Volendo celebrare il Prete è necess[itat]o portarsi li param[en]ti priuatam[en]te. Iui sono 30 Case de Turchi con loro Moschee possedendo molti beni stabili, tengono ristretti li chr[istia]ni in uno luoco, e questi sono riguardeuoli di no[n] darli fastidio per riceuere qualche varia [sic].

Nicopoli Città con ti[tu]llo Vescouale quale dopo il paese fù occupato dal Turco della persona di Don Felippo Stanislao Alunno Ponteficio e Nationale, e fù il p[rim]o Vesc[ou]o l'anno 1648 uiente Innocentio X^{mo}, è posta nella ripa del Danubio, Il castello della Città è murato co[n] suoi baluardi prouisto delle cose necess[ari]e sopra una Collina, presso la quale è l'habitatione de Cittadini per esser molto grande, nel piano iui uicino è una Muraglia antica quasi tutta rouinata fatta simil[me]nte à modo di fortezza: Abas Passà visitando la riuiera del Danubio la fece biancheg[gi]are uedendosi hora molto lontano come fusse una nuoua fortez[za] ben uero si custodisce di notte e di giorno, essendo prouista d'artig[lie]rie, ed altre cose necessarie essendo habita[ta] da Turchi con loro Moschea. Dall'altra parte del fiume ui è un[a] Rocca grande custodita da Turchi quali si stendono per sei miglia dentro del territorio di Valachia, questa fù donata da un P[ri]ncipe Vallaco al Gran Sig[no]re, et tengono tutti li lor[o] an[im]ali: presso la p[redet]ta Città passano due fiumi, cioè Osam dalla parte di Bulgaria, e dall'altra parte il fiume Olt, che uiene d'Vngaria e passa per la Valachia uerso il Mar Negro. Li Monti, doue sono questi luochi si tagliano come legno e sono de pietra bianca come calcina.

Quiui no[n] sono Catt[oli]ci, eccetto una casa d'un Mercante, ben uero per esserui la fiera ogn[i] Domenica, concorrano da diuerse parte li Mercanti Cat[toli]ci: Iui sono $\frac{m}{4}$ casa [sic] de Scismatici Bulgari con 12 chiese poco officiate, questi parte attendeno alla Mercatura, e part[e] alla coltura della t[er]ra e però sono Molto facultosi: gl'Hebrei saran 40 casate con loro Sinagogha, et hanno compro [sic] la faculta di possere fabricare. Iui sono anco m[olti] Valachi per esser nelli Confini: case de Turchi $\frac{m}{3}$ con sette Moschee grande fatte de pietra b[if]anca].

f. 6^r Il paese è abbond[an]te di pesce, Vino è sale per esser scala di Valachia, gran quantita de // de [sic] frutti parti[co]ll[arme]nte briccocole [!] si uedeno, la carne si uende à boniss[i]mo prezzo per il gran numero d'ani[m]alli, che iui è de diuerse sorte; irrigato di buon acque, che scatoriscono dalli Monti per le piazze, e strade della Città sono belle fontane: Il Borgho è in [sic] nella Vallata in luoco piano uicino al fiume Danubio, Le Case no[n] sono grandi, ma all'uso del paese alcune fatte di Mattoni altre di legno e poi colorate, e coperte di paglia ò d'altra herba.

Quiui è la chiesa Cathed[ra]le dedicata à S[an] Stefano Protom[art]ire incauata nel detto Monte 12 passi lunga e 7 largha in pietra uiua senza fenestra, e sotto l'altare Mag[gi]ore ui è l'acqua uiua, fù questa da Turchi profanata, hauendola fatta stalla d'ani[m]alli e dell'anno 1637 ò 38 fù da Paolo Rodouich [sic] Mercante Raguseo ricuperata per prezzo di 160 tallari.

In questa diocese sono 14 chiese Parochiali prouiste de Preti alleuati la Maggior parte per esser nazionali in questi Collegij di Roma e Lauretano.

Della Nazione Paolianista sono sette Sacerdoti quali hanno studiato nelli collegij di Roma e possedono oltre la lingua Italiana, Latina è Bulgara anco la Turca e Valacha.

Delle Ville de Paolianisti che saran 14 restano due da conuertirsi, si spera anco queste per la Vigilanza del Pastore, e Curati siano per uenir presto all'obed[ienz]a della chiesa Romana.

Biegliani Villa alla ripa del Danubio X miglia lontano dalla p[re]detta Città simil[m]ente dell[i] Paolianisti hà il paese più fertile dell'altre Ville, essendo d'intorno alcuni laghi abbondanti di buon pesce e le pianure sono molto grandi, doue si accoglie gran q[ua]ntità di grano, e fieno.

D'incontro alla p[re]detta Villa è un'Isola nel Danubio, che circondaua 16 Miglia, doue anticam[en]te era una Città conoscendosi hoggi le Muraglia, e nel cauar la terra per far cantine e fabricar case si trouano li fondamenti antichi, anzi spesso si trouano Thesori, e robbe nascoste. Iui sono loghi con bellissimi prati, e pascoli per diuerse sorte d'ani[m]alli, cioè Pecore, Castrati, Caualli, Bufale, Api et altri, ne ui è dubio si possano perdere essendo cinti da Boschi, e fiume.

Quiui è la chiesa fatta di legno sotto l'Inuocat[i]one dell'Assunta ui sono ani[m]e di Com[unio]ne 760, e putti 162 di Nazione Paolianista cat[toli]ci, Case de Turchi X q[ua]lli habitana [sic] nella Città de Nicopoli, e conseruano queste Case nella Villa per comodità degli ani[m]alli et attendere alla Coltura, Iui si sono piantate delle Vigne, e producono boniss[i]mo Vino.

f. 6^v Horescie Villa posta alla Ripa del p[re]detto fiume nella falda delle colline, il suo territorio è molto // fertile di tutte cose necessarie al Vitti, et abbonda d'ogni sorte d'ani[m]alli, In piede del[la] Collina nasce un'acqua quale produce

pesce, e pigliandone uno, subito suanisce, e l'acqua secca, producendo frande [sic] di Fagho, questo arbore è lontano quasi una giornata dal luoco doue nasce la detta acqua, q[ua]le è bonissima, e fresca, facendo una reuiera [sic] d'un tiro de sasso entra nel lagho uicino al Danubio et iui finisce il suo corso.

L'Anime di Com[unio]ne di d[et]ti Paolianisti saran[o] 400 e putti 80 con chiesa fatta di legno dedicata à S[an] Giorgio Martire circondata da 20 Case de Turchi, q[ua]li sono venuti in d[et]ta Villa da 20 anni in qua, e sono Gianizzari per esser il terreno fertile, ne per prima ui era altro che una casa di loro.

Questi Popoli l'anno 1618 furono alienati dalla n[ost]ra S[an]ta fede à persuas[i]o[n]e dell'Vladica di Tarnauo [sic] con mezo de danari, il tutto per inuidia, ma per opera di Mon[signo]r fra Pietro all' hora Vescouo di Soffia hora Arciu[escou]o di Sardica Soffia nuncupata con spesa di 200 tallari tornorno all'Obediaza del Romano Pontefice.

Bahzeuo Villa farà an[im]e 800, e q[ue]lla di Kalugeriza che haurà an[im]e 200 della p[redet]ta Nazione Paolianista poste nelli Monti, sono q[ue]lle che no[n] hanno riconosciuto sin adesso il uero lume per esserne ostinati, e fieri, mà si spera: Deo fauente: che l'acquistaran[o], tanto più che un Turco adesso s'offerisce mantenere due fr[at]i e defenderli in casa sua purchè lui uenghi rifatto delle spese, e remunerato.

Li Suffranei [sic] dell'Arciu[escou]o Sardicense hora detto di Soffia sono quattro, videlicet.

Nissa Città antichiss[im]a posta sopra il Fiume Nissaua senza mura uerso Oriente distante da Sardica due buone giornate.

Pautalea Città antichiss[im]a le cui vestiggie solam[en]te hoggi si uedeno per esser stata dest[ru]ta è ridotta in un piccolo Casale, uerso Occidente distante da Sardica 20 Miglia al[la] falda del Monte Rodopeo, gl'habitatori sono scism[at]ici, e pochi. Il ti[tu]lo della chiesa Cathed[ra]le è di S[an] Pantaleone e sono due chiese l'una sopra dell'altra.

Germe Città simil[men]te antichiss[im]a posta dalla parte d'Oriente di Sardica sopra il Fiume Ischar, doue si piglia il passo delli Monti per entrare nelle pianure, hora per esser stata destrutta uedendosi le Vestiggie è ridotta in un piccolo Casale habitata da scismatici, e per esserui li bagni d'acque calde, e salutiferi uiene molto frequentato da diuersi Sig[no]ri, e Mercanti d'ogni sorte f. 7^a di Nazione partendosi di Soffia co[n] carozze, e caualli con loro famiglie // per pigliar li bagni, Iui si trattengono per molti giorni, essendo ueram[en]te luoco delitiosiss[im]o passandoui per mezo Il fiume Ischar, e dista da Sardica 15 Miglia.

Ressiana [!] Città antica, e destrutta del tutto.

La diocese di Soffia hà cinque chiese Parochiali, e 20 fuora per l'amministrat[i]o[n]e concessali in detto Regno per qu[an]to si è Visitato essendo molto grande e ui uorrebbe grand[issi]ma spesa per far la Visita, ma sarebbe di gran benef[ic]io publico e seruitio de Dio: farà an[im]e di com[unio]ne 8 de q[ua]li 6 sono nella diocese, e 2 nell'amministrat[i]o[n]e miste fra Turchi, Scismatici, et Hebrei. Putti saran[o] 1363.

In questo Regno è una Custodia de fr[at]i min[ori] oss[er]uan[ti] di S[an] Fran[ce]sco che saran[o] di numero circa 60 diuisi in quattro Monasterij e

e del
e l'acqua
del
uiera
corso
legno
in da
per p
idico
fra
spesa
adeto
savano
cata
miera
a dabr
ha ch
chiesa
lopra
ure
adto
unifori
di
20 per

per pigliar le bagne che si mangiano per molti giorni essendo usate l'acqua del fiume
passandovi per mezzo il fiume Ischar e detto das Sardinia il M. M. M.
Pessiana. Civi antica e destruda del tutto.

La Diocesi di Sofra ha 103 chiese Parochiali e 20 fuori plebani. Sono in detto
Regno per tutto e Veriato essendo molto grande e in nome di grande spesa per
far la visita mostarebbe di gran benef. publico e servizio de Dio. Sono assai
di Com. de gli o sono nella Diocesi e 2 nell'episcopio. Sono molte fra Turchi,
Scismatici e Hebrei. Quasi saran 1563.

In questo Regno e rima Custodia de gli mon. di S. Francesco che sanon di numero
circa 60. divisi in questi Monasterii e osservano los canoni dell'antico ordine.
Quando l. D. Jacovani e l'ip. C. A. S. M. A. de d. d. f. r. v. g. e. n. t. o. a. S. u. d. i. a. n. e. in
Italia a finirsi il corso tornano alla Patria. In questo Regno in questa Mente
casi grande e sendo aiuto. Vi e ancora buon numero de B. r. e. t. i. s. e. c. o. l. a. r. i. g. i.
antio hanno studiato in Roma in diversi Collegii et assistono ad esso
all' aiuto spirituale del prossimo et non da essi. In questo Regno in questa Mente
molto laboriosa essendo la C. A. S. M. A. de d. d. f. r. v. g. e. n. t. o. a. S. u. d. i. a. n. e. in
necessario da Roma. perduto la facoltà di dar bene e si potrebbe per
tutto terminare l'Evangelio duo anni di Regno e Provincia continuino
essendo habitate da Scismatici de diverse Nationi fra Turchi et Hebrei
sendo sacerdoti.

La Citta d'Orda o come altri dicono Orda e in Vandania hon deca Bulgaria
situata in una colla in mezzo d'una lagha del medesimo nome entrando in
ena per un istmo di terra lui e la chiesa Cathed. 1000 hto di terra la fin
hora Moschese habitata da Turchi fuori della Citta e un grand Monasterio
de Monaci Scismatici con loro Vadias.
Quella fu Patria di Eusebiano imp. e del gto fu chiamato prima Eusebiana
et Anucephalos cioe capo di molte Metropoli e Venetia e con a Roma tornato
dalla sede Apostolica ed erexione secondo diversi Pontefici cioe Leone 8. nono presso
Oronni conuli tom. 8. per. 2. fol. 190. Vigilio Papa in athenis. coll. g. h. 19. novelli 13.
S. Grego in una sua Epistola.

essercitano la Cura dell'an[im]e amministrando li S[antissimi] Sacram[en]ti alli p[re]det[ti] Catt[oli]ci. Alcuni di detti fr[at]r[i] uengono à studiare in Italia e finito il corso, tornano alla Patria per lauorar[e] in questa Messe così grande, e senz'aiuto, Vi è anco buon numero de Preti secolari q[ua]lli anco hanno studiato in Roma in diuersi collegij, et attendono adesso all'aiuto spirituale del prossimo, essendo l'amministrat[i]on[e] dei Santiss[im]i Sacram[en]ti molto laboriosa essendo li Cat[oli]ci dispersi per il Regno e se ui fusse aiuto necessario da Roma prestato si farebbe gran bene, e si potrebbe per tutto seminare l'Euangelo, dico anco per li Regni, e Prouincie conuicine essendo habitate da scismatici de diuerse Nationi fra Turchi et Hebrei senza sacerdoti.

La Città d'Ocrida, ò come altri dicono Acrida è in Dardania hora detta Bulgaria situata in uno Colle in mezo d'un lagho del medemo nome, entrando in essa per un ist[h]mo di terra, Iui è la chiesa Cathed[ra]le sotto tit[ol]o di Santa Sofia hora Moschea habitata [!] da Turchi, fuori della Città è un grand[issi]mo Monasterio de Monaci scismatici con loro Vladica.

Questa fù Patria di Giustiniano Imp[erato]re dal q[ua]le fù chiamata prima Giustiniana et Autocephala, cioè Capo di Molte Metropoli, e Vescouati e così è stata tenuta dalla Sede Ap[osto]lica ab erectione secondo diuersi Pontefici cioè Leone Papa nono presso Binni concil[i]i tom[o] 3, p[ar]te 2, fol[i]o 190, Vigilio Papa in authent[ica] coll[ana?] 9, tit[ulo] ? 14, nouell[a] 131 [et] S[an] Greg[ori]o in una sua Ep[isto]la lib[ro] 4, indit[ione] ? 413, ep[isto]la 7.

f. 7° // Dal p[re]det[to] lagho nasce il fiume Drino, e diuidendo col suo corso la diocesi d'Ocrida dalli Vescouati Lisiense, Albanense, et Alessio come appare scritto in una pietra grand[e] che sta presso detto Fiume, sbocca finalm[en]te col suo corso nel Mare Adriatico.

In tutta la diocesi sono ani[m]e de Cat[oli]ci quindici mila cinquecento trenta cinque Misti tra Turchi e Scismatici, hanno due soli Preti.

Questa Missione è molto grande, e si potrebbe far grande acquisto spirituale quando fusse aiutata de Missionarij, quali gia stauano Incaminati nella Vigna de Dio, ma essendosi tralasciata si perde il frutto.

La Città di Marcianopoli Metropolitana con tit[ol]o Arciu[escou]ille in Bulgaria posta nella Misia Inferiore hora destrutta tra il Mar negro, e Monte Emo haueua una grandiss[im]a diocesi, e giurisdit[i]on[e], e di p[rese]nte non sarebbe Inferiore si con buoni operarij fuss[e] aiutata essendo quei poueri Cat[oli]ci dispersi tra Turchi, e Scismatici, più per la tirandide [sic] che per altro tirati al Mahomettismo [sic], tanto più per si lungo temp[o] loro Mancaua il Pastore, e Sacerdoti.

Questa Città in lingua illirica uien detta Brislaua, cioè Città gloriosiss[im]a in lingu[a] Turca Eschistobol [!], cioè Costantinopoli antico.

Sciuman Terra grande distante da Martianopoli 15 miglia habitata da 1000 Case tra Turchi e Scismatici fra q[ua]lli sono sette case de cat[oli]ci.

Rasguard [sic] Terra grande habitata da $\frac{m}{8}$ Scismatici, e Turchi, Iui è una casa de Cat[oli]ci.

f. 1° РЕЛАЦИЯ ЗА ЦАРСТВО БЪЛГАРИЯ

Царство България е това, което в стародавни времена се е наричало част от Горна Мизия и цяла Долна Мизия, откъм север се разделя посредст-

вом Дунава от Молдавия и Влахия, откъм запад граничи със Сърбия (т. е. Горна Мизия се дели [от Сърбия] посредством река Морава), откъм юг — с Македония и Гърция, откъм изток една част [от България] граничи с Евксинския Понт, а друга — с реката Тулча [!], която извира от планината Хемо и близо до град Андрианопол се влива в река Мерица [!], наричана на български Рила [!] и води началото си от Родопските планини.

Това царство е много голямо, населено е с турци, българи-схизматици, гърци, арменци и евреи, всред които, доколкото бе възможно да се види от извършеното посещение, живеят твърде голям брой католици.

[България] се състои от твърде просторни и плодородни равнини, много високи планини, прелестни хълмове, зелени дъбрави и гъсти гори, оросява се от многобройни реки, обилни на различни видове прекрасна риба, напоява се от чудесни извори, богата е на жито, на отлично вино и други храни, на прекрасни плодове и благоуханни пасища, изобилствува с овце и овни, крави, волове, биволи и великолепни коне. Тук също се намират многочислени мини за злато, сребро, стомана, мед, желязо и олово. Най-сетне, ако това царство беше управлявано от своя някогашен цар-католик, то щеше да бъде всред първите в Европа.

Светската власт бе завзета от Великия господар [—султана], от когото съобразно турския обичай днес са назначавани всички чиновници, въпреки че свободно се позволява всеки да живее според своя закон.

Духовната власт (доколкото [това] е било възможно) бе поверена от Светия апостолически престол на различни католически прелати от латински обред. В стародавни времена католиците живееха под грижите на епископа на София, а днес — на монсиньор архиепископа на Сардика брат Пиетро Деодато — минорит-обсервант. Бидейки този град разрушен и от неговите развалини построена София от императора, така [той] бе [и] назван — архиепископ на Сардика, наричана София, от една страна, а от друга, [София] бе управлявана от монсиньор архиепископа на Охрида [и] примас в това царство — брата-минорит Франческо [Соимирович] от Кипровац, бивш епископ на Приз[ре]на в Сърбия. Другата част [на България] към Евксинския Понт е управлявана от българина монсиньор Пиетро Парчевиче, архиепископ на Марцианопол, и най-сетне за павликянската народност бе снабдена [с архиерей] и създадена църквата на Никопол при Дунава в лицето на монсиньор Филипо Станисла[в]о[в], също българин, и споменатата [църква] за първи път бе сдобита [с прелат] след завладяването на царството [от турците].

f. 1^v // Град София [е] без [крепостни] стени и има ранга на архиепископско седалище, разположен е в прекрасна и обширна равнина, до хълмове между две планини, а именно от север е планината Хемо или, както други я наричат, Верига на света, която отделя Мизия от Тракия, наричана днес България. На юг е планината Родоп. През средата на града минава бурен поток, а отдалечена на четири мили в източна посока е голямата река Искър, която води началото си от изворите на Орфей и минавайки близо до Сардика през планината Хемо, се влива в Дунава в съседство с град Никопол.

Градът [София] е доста [оживен] търговски [център], тъй като се на-

мира на пътя, който води за Константинопол. Там се стичат различни стоки от Италия, Полша, Молдавия, Влахия, от Изтока и от Запада. Тук е седалището на различните султански чиновници, а именно на главния кадия, наречен молла, на един архиепископ [-схизматик] и на друг [висш чиновник], наречен мюфти, т. е. тълкувател на закона. Ако някой съдия случайно не би могъл да реши някое дело, трябва да прибегне към него, а той взема за присъдата си 20 или 30 байоки. Но този съдия не може да се произнесе по друго освен по дела според техния [турски] закон. Тук също живее и бе[й]лербегът на цяла Европа, като има под властта си 22 санджака.

В града се намира църквата „Очищение на Преблажената дева“ на дубровнишките търговци, на чиито разноски живее капеланът. Тъй като има [само] 50 души за причащение и около 25 хиляди българи-схизматици, архиепископът на този народ е винаги грък. Говори се, че в тяхната катедрална църква се намира тялото на един цар-свещец, но те оставят да се види само ръката му и се вярва, че тя е балсамирана. Този прелат има под своята грижа 1500 църкви с техните енорийски свещеници освен манастирите и църквите без енорийски свещеници. Също така е запазил под своята юрисдикция 25 хиляди души схизматици. Катедралата, [която] е носела името на св. София и била много красива, сега е джамия. Тук [в града] живеят също и арменци, разделени едни от други. Къщите им ще да са 200, [имат] две църкви и едната част от арменците счита другата за еретици. Къщите на турците ще да са 8000, а джамиите им [са] 15 и са грижливо съградени и поддържани. За удобство на пътниците тук има създадени добри и сигурни условия.

Целият град се радва на добра вода, докарвана от съседните планини и особено на прекрасна за баните топла вода. Площадите са много красиви и изобилствуват на всичко необходимо за прехрана и най-вече на стоки, [както] и на чудесни и различни по вид конски сбруи.

Тук наблизко се вижда една църква, разположена на твърде хубаво място, където се намирал античният и благороден град Сардика, главен град на България, където се е състоял Сардикийският събор. На турски език [градът] е наречен Триадица заради св. Атанасий, тъй като след неговото разрушаване император Юстиниан издигнал от развалините му града София.

f. 2^r // Филипопол [е] град без [крепостни] стени, разположен [е] на хълм до река Марица, която води началото си също от изворите на Орфей. Тук ще да има около 6000 къщи на турци, българи-схизматици и гърци, а на католици — две [и то] без църква. За да слушат литургия, [те] са принудени да отиват в една църква на павликяни, които, макар и бедни, [имат такава] в съседното село.

Рухчич [!] е град без [крепостни] стени, разположен на хълмове до брега на Дунава, има опасно със стени укрепление и макар и малко, [то е] снабдено с артилерия. Тук наблизко има пет стражеви кули, всред които едната е по-висока от другите. Те са пазени денем и ношем от сигурна стража, понеже се намират на границата с Влахия.

Районът е равнинен, преобилен на жито и на отлично вино, изобилствува на всякакъв вид добитък. Хората се снабдяват с хубава риба от река

Дунав. [Има и] различни плодове. Католиците са 22 души за причащение от дубровнишка народност и всред тях [има] много българи, станали католици, понеже са служили при тези търговци. Тъй като тук няма [католическа] църква, богослужението се извършва в частен дом и с голям страх.

Градът е населен с 300 къщи на турци, които имат 10 много красиво построени джамии, защото всред тях има много почитани личности, с 200 къщи на българи-схизматици и две техни църкви, 200 къщи на арменци, направени в земята. Всички те са търговци и нямат синагога [!].

Отреща, на остров в самия Дунав, има крепост, наречена Джурджеволи, много добре укрепена, снабдена с артилерия и други необходими [за отбрана] неща. На сушата от отвъдната страна на Дунава има голямо селище, където има 1000 къщи на турци и 2000 на власи. Землището с укрепеното място в стародавни времена било дадено на султана от един княз на Влахия, за да [може да] живее спокойно [с турците].

Между тези две укрепления е пристанището на Дунава и [тук] се плаща твърде висок данък за църковните предмети и затова трябва да се крият между стоките. По време на война между тези две крепости и землища се построява дървен мост, понеже плавателните съдове са постоянно изложени на опасност. Митничарите са много деспотични евреи и защото са неприятелски настроени към католиците, по-добре е да се влиза в преговори с турците.

Харазград [!] [е] град без [крепостни] стени, разположен на прекрасна равнина между хълмове, обилна на жито и многобройни лозя по хълмовете, на различни села, землищата на които произвеждат много чесън и
f. 2^v лук. Тук се вижда [и] многочислен добитък. [Католическа]// църква няма и когато дойде някакъв свещеник, богослужението се извършва в частен дом. Тук има 10 души за причащение католици от дубровнишка народност.

Къщите на българите-схизматици са 150 с две църкви от дърво. На една миля далеч [оттук] има село на българи-схизматици, чиито къщи ще да са 1700, къщите на турците [са] 1600, с джамии, съградени от бял камък, и 70 къщи на арменци без църква и всички те са занаятчийи.

Провато [е] град без [крепостни] стени, разположен всред хълмове с крепост на [планинското] било откъм изток, построена [е] на самата скала, [като] достъпът [към крепостта] е твърде труден, понеже мястото е стръмно [и] с подвижен мост. Макар и малка, тя е много [добре] укрепена, а стени на малките ѝ кули следват издатините на скалата, като е снабдена с необходимите [за отбрана] неща. На юг [от града] полето е много просторно и прелестно.

Църквата [в Провато] е дървена, понеже изградената през 1639 г. от камък бе срината със земята от турците за голяма скръб на дубровнишките търговци, [а] понастоящем на [нейното] място е направена градина. Тук има 69 души католици, които, когато се случи [да дойде] свещеник, слушат литургията в частен дом.

Споменатият град е населен с 2000 къщи на турци с джамиите им, шест на брой, прекрасни и големи, изидани от камък и покрити с олово. [Има и] 200 къщи на схизматици с една църква. [По посока] към Дунава полето е обширно и плодородно. [Има] изобилие от риба, тъй като в

съседство се намират две твърде богати [на риба] езера, чиято вода извира от планините, и после образуват пълноводна река, наречена Девина. По нея има 25 воденици, всяка от тях ще да струва 5 или 6 хиляди скуди и са притежавани от турци. После течението ѝ се влива в Черно море при Варна, където е голямото пристанище на споменатото море.

Шуман [е] град без [крепостни] стени, разположен в гънка на планината, [намираща се] откъм изток, населен е с 4000 къщи на турци. Тук има 27 души католици — дубровничани и покатоличили се българи с църква, където се съхраняват необходимите за отслужване на света литургия [църковни] вещи и [утвар], когато дойде някакъв свещеник. Откъм север на споменатия град се намира малък манастир, издълбан в самата скала, с изображения, унищожени от турците и [придружени] с български и сръбски букви.

Откъм изток има прекрасни равнини с прелестни хълмове, напоявани от бистри и хладни потоци, богати на жито, вино, плодове, обилни на всякакъв добитък. [Жителите] обработват зеленчукови градини, произвеждайки големи количества чесън и лук.

Старият Константинопол е разположен на разстояние от пет мили в южна посока от гореспоменатия град. На турски е назоваван Ескистамбол, а на славянски — Приславан, т. е. твърде славен, на латински [се нарича] Маршианополис и има ранг на архиепископско седалище. Изидан е от прекрасни квадратни каменни блокове, но понастоящем е разрушен. Ежедневно е разрушаван от турците, за да строят своите къщи [от камъните му]. Тъй като от стародавни времена този [град] е бил архиепископско и // митрополитско [седалище], днес владиката, т. е. архиепископът-схизматик, има за резиденция манастира в едно съседно село. Там се виждат кирилски надписи, които не могат да се четат, понеже са повредени. Населен е с 300 къщи на схизматици с тяхната църква от дърво. [Има] 1000 къщи на турци със седем големи джамии извън малките и 40 къщи на арменци, които използват за църква една къща.

Царският град Триново е ограден със стени, има ранг на архиепископско седалище и е разположен между две планински възвишения до планината Хемо. Бил е последната резиденция на [царя] на България, след като град Окрида бил завзет от Турчина. Въпреки че част от кулите му са сринати, природата е направила местоположението [на града] добре укрепено, тъй като той е заобиколен от реката Йитар, която, лъкатушейки, образува три острова. Върху тях се издигат три града, отдалечени един от друг, и затова се нарича Триново или, както други го наричат, Търново. Два от тях са в развалини, а пък този в средата е [с] почти разрушен [и стени] и за да се влезе [в него], е необходимо да се мине по път, [издълбан] в самата скала и широк колкото да могат да преминат две каруци, защото от другата страна има дълбока пропаст. Когато се стигне до първата врата, скалата се разполовява и трябва да се мине по подвижен мост. При първата, втората и третата врата има кули, [но те са почти] разрушени [вече], а вътре се вижда една джамия. Царският дворец и крепостта са много силно [укрепени] и днес от тях се съзира [само] голяма част от покрива. Катедралната църква бе на най-високото място в града, като [понастоящем] се вижда [едва] половината от много високата ѝ камбана-

рия. По стените, изсидани от големи, добре издялани каменни блокове, макар и поставени наопаки от турците, [могат да се съгледат] издълбани различни изображения на императори с разни древни стенописи.

Вътре в града има малко турци, като всички те обитават по брега на реката, хълмовете и долините, примесени с други народности. Тук се намира и църквата, на чийто главен олтар е картината, [изобразяваща] Успение Богородично, дарена от господин кардинала Бантрино през 1625 г. И днес [още там] се вижда неговият герб. [Църквата има] и други два олтара, където не се извършва богослужение. Разположена е на възвишение и [оттам] се вижда половината град с гробището на вярващите-католици и двете стаи за енорийския свещеник, който извършва Светите тайнства за 24 души католици за причастие от дубровнишка народност.

Тъй като този царски град [е] много цивилизован поради обстоятелството, че е бил постоянна резиденция на царя, той се е запазил повече от другите. Ще да има 10 000 души българи-схизматици, които знаят и гръцки език. Гърците там притежават манастир, наричан от самите тях митрополия, т. е. резиденция на архиепископа, назоваван тетрарх. Останалите църкви са превърнати в джамии. Горے в планината има село от 100 къщи на българи-схизматици и 2000 на турци, [които са] твърде кротки и сговорчиви.

В своя диоцез архиепископът[-схизматик] ще да има освен манастирите 2000 енории и много села, които // нямат [свои] енорийски свещеници. Под негова администрация са и [ред] други епископии. Територията [над която се разпростира духовната му власт] изобилствува на жито и други храни, особено на вино поради многобройните лозя, които има там, [както и] на безчетен добитък от всякакъв вид. Произвежда се също и голямо количество коприна. Рибата пристига от Дунава, отдалечен на един ден път, но реката дава дребна риба.

Кипровац [е] голямо село, разположено в полите на планината Хемо, в една прелестна долина, заобиколена от високи и просторни възвишения, покрити със зеленеещи се гори и гъсти лесовете, украсени с благоуханни треви и пъстри цветя. Напоивана е от бистри потоци [и е богата] с различни видове дивеч, с мини за злато, сребро, мед, олово, стомана и желязо, макар че понастоящем се добива само стомана и желязо, понеже не се намира такова [голямо] количество злато и сребро, за да се избегнат разноските, е забранен [техният добив], тъй като султанът вземаше от тях десятък. Днес откупвачите плащат само шест товара пари годишно на Великия господар [султана]. Тук имаше 12 мадана, където се плаваше златото и среброто, а понастоящем има само за [топене на] стомана и желязо, а понеже водата е малко, има [само] около 60 воденици.

Планината Хемо, макар и твърде висока, има равно било, [заоблени върхове] с прекрасни пасища и сладки води за добитъка. Там той се оттегля през лятото, за да избегне жегата в равнините.

В стародавни времена селото Кипровац е бил град, разположен наблизо, горее в планината, където днес ясно се виждат неговите крепостни стени.

Понеже този край е заобиколен с планини, [в него] може да се влезе само от една страна, по нетвърде широк път, но все пак по него могат

да минават каруците, превозващи от [другите] села жито и други необходими хранителни припаси. [Местността] изобилствува на вино и сено. Рибата се докарва от Дунава, отдалечен на 30 мили [оттук], [а] и в съседната река се въди пъстърва и различни [други] видове риба.

Там има манастир на братята минорити-обсерванти [от ордена] на св. Франциск, където живеят 30 души. [Манастирът има] своя църква, сакристия, място за хора и гробище, разположено на хълм между две реки. Посветен е на Преблажената дева, [а] богослужението се извършва по римски [обред]. [В Кипровац] е обичайната резиденция на архиепископа на Сардика, наричана София, но понеже няма катедрална църква, нито собствена къща, живее като братята. Когато пожелае да отслужи тържествена [архиерейска] литургия, той е подпомаган от същите братя. Също тук [в църквата] до кандило, запалено от вярващите, благочестиво се съхранява Пресветото причастие.

В споменатия манастир се поддържа едно жилище за странници и предимно за турци, които не само искат да ядат и пият, но [държат] също и конете им да бъдат добре гледани. Там [в манастира] е и училището за децата. Голямата градина, през която минава реката, е от голяма полза за прехраната на братята, [понеже], макар че притежават лозя, ливади и воденици, много често те не са достатъчни, за да плащат за налаганите им от турците унижителни оскърбления.

f. 4^r // Там има около 1660 души католици за причастение, много благочестиви, [както] и 480 деца, всички от българска народност. На тях същите братя преподават Светите тайнства, тъй като църквата е енорийска.

[Също] там живее и викарият на Софийския архиепископ-схизматик. Той има грижата за 400-те къщи на схизматици и църквата им, [а] техният манастир е обичайната му резиденция.

[В Кипровац] има една-единствена къща на турци, където живее [турският] управител на този край. Той се грижи за 12 големи села, [но] обикновено се сменя всяка година. Липсата на други къщи на турци се счита за традиция или [по-скоро] за чудо, защото ги покровителствува Преблажената дева и [дори] други турци да са идвали там, полека-лека са си заминавали.

В зида на гробището има голяма каменна плоча, върху която се вижда изображението на богиня Диана и под него се намират тези латински писмена: „Към непобедимата Диана Аполон, син на Диомед, изпълнява своя обет“, и по-долу две [букви] LL.

Землището на Копиловац е разположено в полите на планината Хемо, отдалечено е на 20 мили от Кипровац и е населено с албанци, дошли в стародавни времена от Албания, макар че днес владеят отлично славянския език. Ще да са 1200 души за причастение и 260 деца. Много [са] набожни и се занимават с търговия. На тях Светите тайнства им се преподават от същите братя [-минорити]. Посред селото се намира манастирът на споменатите братя, посветен на св. Петър. На малко разстояние от него е църквата със сводеста конструкция. Гробището е извън селището. Свето причастие не се съхранява, няма и кръщелна купел. Там живеят четирима свещенослужители, послушници и миряни.

[В Копиловац] няма турци, нито схизматици с изключение на три къщи на вероотстъпници. Манастирът притежава лозя и ливади. Наблизо се намира село на българи-схизматици с три къщи на католици и за да слушат литургията, [те] отиват в Копиловац. Землището изобилствува на всички необходими хранителни продукти. Селото се нарича Главановац.

Село Желизна е отдалечено на миля и половина от Кипровац, [разположено е] до същата река. Там има манастир на [казаните] братя [-минорити], [който] носи името на св. Антоний, със своя църква, сакристия и градина наоколо. На хълма, обитаван от католици, има 360 души за причащение и 80 деца, [всички] от българска народност. Занимават се с търговия из Влахия. Там има също и 200 къщи на схизматици и 4 на турци.

Село Клисура е малко по-отдалечено от гореспоменатата [Желизна], [разположено е] близо до същата река, в съседство с горите и дъбравите. Полето е много богато на добро вино и на плодове. Там има и енорийска църква, наречена на св. Михаил и обслужвана от мирски свещеник от селото, където е и неговото жилище. Католическото население ще да има f. 4' // 160 души за причащение и 43 деца, схизматиците са 20 [души]. За да слушат литургията в празник, [отиват] в манастира, [разположен] в съседната дъбрава. [Той е] много богат с добитък и лозята си и според преданието се счита, че е бил издигнат преди 700 години, [но] въпреки това [монасите] ходят да просят милостиня по пръснатите в долините села. Там няма турци. За да се отиде в селото, има само един тесен проход, колкото да може да мине една каруца, така че когато се случи някакъв [вражески] набег, [жителите] на селата от равнината със своите имуществва се оттеглят в този край и затварят прохода, понеже са свикнали често да бъдат измъчвани от татарите.

Едни считат, че павликянският народ произлиза от някои изгонени от Италия еретици. След като минали през [областта] Фриули, [те] се настанили в Босна и оттам се преместили към Никопол в Мизия. Други казват, че ереста им водела началото си от Павел Самосатски. Както впрочем се вижда, техните ръкописни книги са на овча кожа с кирилски букви [и] са еднакви с тези, които се намират в Босна, където с тях си служели по времето на цар Твъртко, ще да има около 400 години оттогава. Старите казват, че вярата им била [дошла] от Рим, откъдето [и] днес са си възвърнали загубената истинска светлина. Но голямо учудване предизвиква [фактът], че толкова малко хора, [намиращи се] всред така многобройните схизматици [в течение на] толкова [дълги] години, са упорствували в своите заблуди.

Покръстването им се е извършило по времето на блаженопочившия [папа] Павел V (като и днес [още] се виждат изпратените с неговия герб църковни вещи) с усилията на монсиньор брат Петър Салинат и съдействието на братята минорити-обсерванти от Кустодия България. Днес се считат от славянска или българска народност, [тъй като] не знаят друг говор.

Свикнали са да се кръщават само на Богоявление. Когато народът отива на църква, свещеникът взема свещ, докосвайки [с нея] от четири страни главата на всеки от тях и това те наричат кръщение с пламъка на св. Иоан Кръстител. Други тайнства нямат. На тези, които знае да чете,

народът или по-старите дават тояга в ръката и така бива обявяван за тежен свещеник. Той има грижата да извършва бракосъчетанията по следния начин: като свързва ръцете на младоженците, казва наум някакви думи, [научени] наизуст, и като благославя чашите им, пие с тях, произнася и известни молитви. Този, който не знае да извършва тези церемонии, е считан за невежа. При тях няма други книги освен Евангелията, Посланията на св. [апостол] Павел, Деянията на апостолите и книгата на Апокалипсиса. Съблюдают Великите Великденски пости, петъчните дни и 15-дневния пост преди празника Успение Богородично. [Спазват] неделните дни, някои подвижни празници и други особени [техни] празници, като [деня] на св. Барбара, на св. абат Сава и др., целуват кръста. В църквите им [няма изображения] на светци, понеже изпитват неприязън към тях, [но] държат маси, на които се хранят.

f. 5^r // Село Марнополци [е] разположено в равнина в близост до хълм, не твърде далеч от Търново. Там има църква, посветена на Пресветата Троица, без покрив и изображения [на светци], но съгласно обичая на павликияните с маса за ядене в средата. Днес там има 860 души и [дори] повече [по]кръстени със старанията на един брат минорит-обсервант от селото. Поради тази причина заедно с десет души от този народ той бил хвърлен в затвора от владиката [на Търново] по заповед на Великия господар [султана]. Впоследствие били освободени с усилията на дубровнишките търговци срещу подкуп от 30 реала по 8 [байоки]. Там има [и] 20 къщи на турци. Землището е богато на жито, вино и различни видове добитък.

Село Горно Лужани [е] разположено до реката Осъм, в полите на планината. Землището му не е много плодородно, макар че има огромно количество добитък. В споменатата планина има пещера, създадена от природата. Тя е толкова голяма, че в нея биха могли да се поберат хиляди души. Там има ледена вода, която образува [прозрачен] като кристал ручей. Над пещерата растат [най-]различни прекрасни цветя, които пренесени на друга почва, загубват своята красота и сладост[но благоухание]. Тъй като [селото] няма църква, богослужението се извършва в частен дом. Има около 400 души католици за причащение и 83 деца, [всички те са] павликяни. Всред тях са останали и 12 къщи на схизматици. Преди години това село се е намирало близо до царския път, при реката, но понеже не могли да търпят повече издевателствата на минаващите турци, неговите жители се оттеглили да живеят в планината. Днес там има само 2 къщи на турци, които се грижат за добитъка на своите господари, [които] живеят в град Ловац.

Село Долно Лужани [е] разположено на брега на същата река [Осъм] всред прекрасна и обилна на жито и добитък равнина, но няма вино поради [вражеските] набези. Жителите дълго време са били бежанци, а земята — запустяла, [но] понастоящем са се върнали и живеят [там]. Църква няма, но [е определено] място за строежа ѝ, обаче [за него] е необходимо срещу пари[чен подкуп] да се получи разрешение от Великия господар [султана]. [Селото] ще да има 226 души за причащение от същите павликяни-католици. Близо до нашите са 25-те къщи на турците с техните джамии от дърво.

Село Барносаво е разположено на отсрещния бряг на споменатата река [и е] без църква. Там има 74 души католици за причащение и 23 деца.

Село Петилкладенци [!] е разположено в широка долина, на равното, близо до държавния път и поради това населението страда при преминаването на турците, тъй като те искат да ядат на негови разноски, без да плащат. Местността е твърде плодородна на жито, [изобилствува с] вино и различен добитък. Страдат от [липсата на] дърва [за огрев], защото селото е много отдалечено от гората. Църквата е построена от камък през 1609 г. от монсиньор брат Петър [Салинат], понастоящем архиепископ на София [?], а тогава [Софийски] епископ. Тя е посветена на св. апостоли Петър и Павел. Има два олтара, снабдени с утвар от блаженопочившия f. 5^v [папа] Павел V. [Селото] ще да има.// 705 души за причащение павликянкатолици с техния енорийски свещеник и 2 къщи на турци.

Село Търничевица е разположено на брега на същата река, между два хълма. Местността е твърде плодородна на всички необходими неща. Там има църква, посветена на Възнесение Господне. Ще да има 170 души за причащение и 30 деца.

Село Брестовец е разположено на брега на казаната река [Осьм]. Няма църква. Ще да има 134 души католици и 36 деца. Когато свещеникът иска да извърши богослужение, е необходимо да си носи [нужните] утвар и одежди в частен дом. Има 30 къщи на турци с техните джамии. Те притежават много имоти, държат в притеснение [струпаните] на едно място християни, а пък [последните] внимават да не им досаждат, за да не им се случи някаква неприятност.

Град Никопол има ранг на епископско седалище, [който ранг] получи, след като страната бе завладяна от Турчина, чрез личността на дон Филип Станиславо[в], папски питомец и местен човек, [който] стана първият [Никополски] епископ през 1648 г. приживе на [папа] Инокентий X. [Градът] е разположен на брега на Дунава. Градската крепост е оградена от стени с укрепления, снабдена е с всичко необходимо, [намира се] върху един хълм, близо до който са жилищата на гражданите, [заемащи] много голяма площ. В съседство [с тях], в полето има древна стена, почти напълно разрушена и построена по същия начин като крепостта. При посещението си на Дунавското крайбрежие Абас паша накара да я белосат и сега тя се вижда от много далече като че е нова. [Градската крепост] се пази денем и нощем, снабдена е с артилерия и с необходимото [за отбрана], а [укрепената част на Никопол] е обитавана от турци, които имат своя джамия [там]. От другата страна на реката [Дунав] има голяма крепост, дарена от един влашки княз на Великия господар [султана]. Пазена [е] от турци, които заемат пространство от шест мили навътре в територията на Влахия. [Там] всички [те] държат добитък. Близо до споменатия град текат две реки, а именно Осьм откъм страната на България, а от другата страна, [откъм Влахия] — реката Олт, която идва от Унгария и минава

през Влахия закъм Черно море. Възвишенията, където се намират тези места, са от бял камък, като варовик, и се дялат като дърво.

Там няма католици с изключение на една къща на търговец, макар че всъщност, тъй като всяка неделя става панаир, [в града] се стичат търговци-католици от различни краища. Има 4000 къщи на схизматици-българи с 12 църкви, но в тях се извършват малобройни богослужения. [Една] част [от българите] се занимават с търговия, а друга — обработват земята и затова са много заможни. Евреите ще да са 40 семейства, [имат] своя синагога и са си откупили правото да могат да я построят. Тъй като [Никопол и Влахия] са в съседство, [в града] има също и много власи. Има [и] 3000 къщи на турци със седем големи джамии, изградени от бял камък.

f. 6^r Местността изобилствува на риба, вино и сол, защото е пристанище и на Влахия. Забелязва се голямото количество // плодове [и] най-вече кайсии. Месото се продава твърде евтино поради многобройния и най-различен добитък. [Земята] се напоява от извиращите от планините пивки води, по площадите и улиците на града има хубави чешми. Градската част [на Никопол] се намира в долината, на равно място в съседство с река Дунав. Къщите не са големи, но по местен обичай някои [от тях] са построени от кирпичи, а други — от дърво, впоследствие боядисани и покрити със слама и други треви.

Там има катедрална църква, посветена на св. първомъченик Стефан [и] издълбана в самите скали на планината, 12 стъпки е дълга, а 7 широка и е без прозорец. Под главния олтар има аязмо. [Църквата] е била осквернена от турците, които са я направили обор, но през 1637 или 1638 г. била откупена за 160 талера от дубровнишкия търговец Павел Радович.

В диоцеза има 14 енорийски църкви, подсигурени със свещеници, и понеже са от местното население, по-голямата част от тях са възпитаници на колежите в Рим и Лорето.

От павликянската народност са седем свещеници, които са учили в колежите на Рим и владеят отлично освен италиански, латински, български, също така и турски, и влашки език.

От павликянските села, които ще да са 14, са останали две за покръстване. Има надежда и те също да започнат да се повинуват на римо[католическата] църква под бдителните грижи на [техния] пастир [епископа] и на енорийските свещеници.

Село Беляни [се намира] на брега на Дунава, отдалечено [е] на 10 мили от споменатия град и също [е населено] с павликяни. Има околност, по-плодородна от тази на другите села, понеже наоколо има езера, обилни на хубава риба и обширни равнини, откъдето се събират големи количества жито и сено.

Срещу споменатото село има остров в Дунава, който ще да има 16 мили площ. В стародавни времена там се намирал град, чиито крепостни стени се забелязват и днес и когато се копае земята, за да се правят изби и строят къщи, се срещат антични основи, дори често се намират съкровища и скрити имуществва. Има места с прекрасни ливади и пасища за различни видове добитък: овце, овни, коне, биволи, [както и] пчели. Несъмнено те не могат да се загубят, защото са обградени от горите и реката.

Там [в Беляни] има построена църква от дърво, посветена на Успение Богородично, 760 души за причащение и 162 деца от павликянска народност, католици, 10 къщи на турци, които [обаче] живеят в града Никопол и са запазили къщите си в селото за [по-голямо] удобство [при гледането] на добитъка и при извършване на земеделските работи. Там има засадени лозя и се произвежда отлично вино.

Село Хорешие е разположено на брега на споменатата река [Дунав], f. 6^v в полите на // хълмове. Землището му е много плодородно на всякакъв вид необходими храни и богато на всякакъв вид добитък. От подножието на един хълм извира поток, в който се въдят риби, и щом бъде уловена една, веднага [изворът] изчезва и водата пресъхва. [Тя] носи и букова шума, [а пък] дърветата са отдалечени на почти един ден [път] от този извор. Водата му е отлична [за пиене] и студена. Образувайки рекичка, след един хвърлей разстояние се влива в съседно на Дунава езеро и там завършва нейният път.

Четиристотин души за причащение и 80 деца ще да са [тукашните] павликяни. Те имат дървена църква, посветена на св. [велико]мъченик Георги. Заобиколена е от 20 къщи на турци. Те са еничари и понеже местността е плодородна, са дошли преди 20 години в споменатото село, а пък отначало е имало само една тяхна къща.

През 1618 г. това [павликянско] население се отметнало от нашата света вяра, увещано с [помощта на] парите от владиката на Търново, [стори-]л] всичко от завист. Но посредством усилията на монсиньор брат Петър, тогава епископ на София, а понастоящем архиепископ на Сардика [!], който изразходвал 200 талера, те отново се възвърнали към повинование на римския папа.

Село Бахцево ще да има 800 души, а Калугерица — 200 души от павликянска народност. Разположени в планината, те [са селата], които [и] досега не са признали истинската светлина, понеже са твърдоглави и горди. Има надежда [обаче], че с Божията помощ ще я постигнат, още повече, че понастоящем един турчин предлага да издържа двама братя и да ги закриля в своя дом, стига само да му бъдат възстановени разноските и да бъде възнаграден.

Епархиите на Сардикийския архиепископ, наричан днес [архиепископ] на София, са четири, а именно:

Ниса, твърде древен град, разположен на реката Нишава. [Той е] без крепостни стени [и] отстои от [намиращата се] на изток София на цели два дена [път].

Пауталея, твърде древен град, чиито развалини единствено се виждат, понеже е бил разрушен и сведен до малко село. Разположен е в полите на планината Родопа [и] отстои от [намиращата се на] запад Сардика на 20 мили. Жителите му са схизматици и малобройни. Покровителят на катедралната църква е св. Пантале[йм]он и [всъщност представлява] две църкви една над друга.

Джерме, град също твърде древен, разположен на изток от Сардика на реката Искър, където започва планинският проход, за да се навлезе в равнините. Понеже е бил разрушен, днес [от него] се виждат [само] развалини и е сведен до малко село, обитавано от схизматици. [Но тъй като]

там има бани с топли и целебни води, е често посещаван от различни [влиятелни] господа и търговци от всевъзможна народност, които тръгват от София със своите семейства в коли и на коне, // за да се къпят в споменатите бани. Там те престояват много дни, понеже мястото е наистина очарователно. През средата [на Джерме] минава реката Искър и отстои на 15 мили от София.

Ресиана [е] древен и напълно разрушен град.

Диоцезът на София има пет енорийски църкви и [още] 20 освен тях съгласно дадената му административна власт в споменатото царство, [което], доколкото е посещавано, се е оказало твърде обширно и биха били нужни твърде големи разходи, за да му се направи посещение. [Това обаче] ще бъде от голяма полза за обществото и [същевременно извършено в] служба на Бога. [Софийският диоцез] ще да има 8000 души за причастие, от които 6000 в [самия] диоцез и 2000 под негова администрация. [Те са] смесени с турци, схизматици и евреи. Децата ще да са 1363.

В това царство има Кустодия на братя минорити-обсерванти [от ордена] на св. Франциск, които ще да са около 60 на брой. Уединили се в четири манастира, те полагат грижи за душите на споменатите католици, като извършват Светите тайнства. Някои от казаните братя са учили в Италия и след завършване курса [на обучение] са се завърнали в родината, за да се трудят на тази така усилена жътва, и [то] без [никаква] помощ. Има също така и значителен брой свещеници от бялото духовенство. И те са учили в Рим в различни колежи и сега полагат грижи да подкрепят духовно ближния си. Тъй като извършването на Светите тайнства е много трудно, понеже католиците са пръснати из царството, ако Рим бе оказал необходимата помощ, щеше да направи голямо добро и навсякъде би могло да се разпространи Евангелието, бих казал, [дори] из съседните царства и провинции, бидейки населени със схизматици от различни народности, [намиращи се] всред турци и евреи и без свещенослужители.

Градът Окрида или, както други го наричат Акрида, се намира в Дардания, понастоящем назовавана България. Разположен е на хълм посред езеро със същото име. В града се влиза по провлак. Там има катедрална църква, посветена на св. София, сега е джамия, посещавана от турци. Извън града има много голям манастир на монаси-схизматици и техния владика.

Този [град] е бил родното място на император Юстиниан, от когото е бил наречен Юстиниана Прима и автокефален, т. е. главен всред многото митрополии и епископии, и като такъв бил считан от апостолическия престол [още] от неговото основаване според различни папи, а именно папа Лъв IX, [вж.] Бини „Концилите“, том 3, част 2, фолио 190, папа Вигилий в автентичната колекция 9, 14, новела 131, и св. Григорий в едно негово писмо, кн. 4, индикт. 413, писмо 7.

f. 7^v // От споменатото езеро извира реката Дрина и разделяйки с течението си Охридския диоцез от епископиите на албанския Лис и Алесио, както личи написано на голям камък, стоящ до казаната река, накрая тя се влива в Адриатическо море.

В целия диоцез има петнадесет хиляди петстотин тридесет и пет души

католици, примесени с турци и схизматици и имат само двама свещенослужители.

[Територията на] тази мисия е твърде обширна и би могло да се извърши голям духовен придобив, когато бъде подпомогната от мисионери, които вече са добре напътени към лозето Господне, но понеже е изоставена, всичко се погубва.

Градът Марцианопол е митрополитско седалище [и] с ранг на архиепископия в България. Понастоящем е разрушен. Разположен е в Долна Мизия между Черно море и планината Емо. Имал е твърде голям диоцез и юрисдикция и сега не би стоял по-ниско, ако бе подкрепен от добри труженици, тъй като клетите католици са разпръснати всред турци и схизматици и по-скоро поради тиранията, отколкото чрез друго са привлечени към мохамеданството, още повече, че толкова дълго време им липсваха пастир и свещенослужители. Този град на илирийски език бил наричан Прислава, т. е. най-славен град, а на турски език — Ескистобол, т. е. Стария Константинопол.

Шуман е голямо селище, отстоящо от Марцианопол на 15 мили, населен е с 1000 къщи на турци и схизматици, сред които има и 7 къщи на католици.

Разгард [!] е голямо селище, населено от 8000 схизматици и турци. Тук има и една къща на католици.

Йоанна Списаревска (София, България)

АНОНИМНА „РЕЛАЦИЯ ЗА ЦАРСТВО БЪЛГАРИЯ“
ОТ ВАТИКАНСКАТА АПОСТОЛИЧЕСКА БИБЛИОТЕКА
(*Codex Barberinianus latinus 5305*)

(Резюме)

Публикувайки за първи път *in extenso* релацията в нейния оригинален италиански текст и в български превод, авторът обръща внимание на няколко аргумента, които помагат за уточняване на нейното авторство и датировка. Внимателният прочит на Ватиканската релация и съпоставката ѝ с други издадени и неиздадени доклади, релации и писма на католически дейци дават основания да се поддържа тезата, че авторът на „*Relazione...*“ е чужденец, свързан с Конгрегацията „*De Propaganda Fide*“, за чиито нужди той я съставя през периода 1656—1674 г. Въпреки че анонимният автор не е бил лично запознат с българските реалности, в своята релация той успява живо и образно да разкрие природните красоти и богатства на българската земя и важни моменти от живота на българските католически общности.